

لايب نيتس

نيكولاس جالی

ترجمہ سید مسعود حسینی توشمانلووی

فهرست

- پیشگفتار مترجم ۱۱
- سپاسگزاری ۱۵
- فهرست اختصارات ۱۷
- گاهشمار زندگانی لایب‌نیتس ۱۹
- مقدمه ۲۱
- آینه‌های خداوند ۲۳
- طرح ترکیب ۲۹
- آیا لایب‌نیتس فیلسوفی نظام‌مند است؟ ۳۳
- چکیده ۳۷
- یادداشت‌ها ۳۹
- منابعی برای مطالعهٔ بیش‌تر ۳۹
۱. لایب‌نیتس: زندگی و آثار ۴۱
- سال‌های آغازین ۴۲
- هانوفر: منصب و وظایف ۴۷

۱۳۷	موقعیت اجسام
۱۴۷	جوهر جسمانی و اتصال جوهری
۱۵۱	مکان، زمان و موناها
۱۶۰	چکیده
۱۶۲	یادداشت‌ها
۱۶۳	منابعی برای مطالعهٔ بیشتر تر
۱۶۵	۴. نفس، شناخت و تصورات
۱۶۶	تجرد نفس
۱۷۴	نفس، بدن و هماهنگی پیشین‌بنیاد
۱۸۰	دفاع از فطری‌گرایی (۱): تصورات فطری
۱۸۹	دفاع از فطری‌گرایی (۲): شناخت فطری
۱۹۴	گرایش‌ها و دفاع از فطری‌گرایی
۲۰۲	دفاع از وجود ادراکات ناخودآگاه
۲۰۸	چکیده
۲۱۱	یادداشت‌ها
۲۱۱	منابعی برای مطالعهٔ بیشتر تر
۲۱۳	۵. اختیار بشری و اختیار الهی
۲۱۶	پیشینه: دکارت و اسپینوزا
۲۲۰	اختیار: تحلیل کلی
۲۲۶	امکان خاص و اختیار آدمی
۲۳۸	امکان خاص و اختیار الهی
۲۴۶	قوانین، تبیین‌ها، و علل غایی

۴۹	گفتار در مابعدالطبیعه و مکاتبه با آرنو
۵۳	«نظام جدید»
۵۶	لایب‌نیتس، لاک و جستارهای جدید در باب فهم آدمی ..
۵۹	جستارهایی در باب عدل الهی
۶۲	مونا‌دولوژی و نوشته‌های مرتبط
۶۴	مکاتبات لایب‌نیتس - کلارک: مناقشه با پیروان نیوتن ..
۶۷	نتیجه‌گیری
۷۰	چکیده
۷۲	یادداشت‌ها
۷۲	منابعی برای مطالعهٔ بیشتر تر
۷۵	۲. مابعدالطبیعهٔ جواهر: وحدت و فعالیت
۷۷	وحدت: نقد دکارت
۸۳	فعالیت: نقد نظریهٔ علل موقعی
۹۱	راهبرد منطق‌گرایانه
۱۰۵	علیت و خلقت
۱۱۰	مسئلهٔ هستی‌شناسی
۱۱۸	چکیده
۱۲۰	یادداشت‌ها
۱۲۰	منابعی برای مطالعهٔ بیشتر تر
۱۲۳	۳. نظریهٔ موناها
۱۲۴	صفات موناها
۱۳۱	لایب‌نیتس، اسپینوزا و موناها

۳۳۳	واکنش علیه نظام‌ها
۳۳۸	ولتر، خوش‌بینی و نظریه عدل الهی
۳۴۲	لایب‌نیس، کانت و ایدئالیسم آلمانی
۳۴۶	کشف دیگر باره لایب‌نیس
۳۵۲	چکیده
۳۵۵	یادداشت‌ها
۳۵۶	منابعی برای مطالعه بیشتر
۳۵۷	شرح اصطلاحات
۳۶۳	کتابنامه
۳۷۱	نمایه اشخاص
۳۷۵	نمایه موضوعی

۲۵۳	چکیده
۲۵۶	یادداشت‌ها
۲۵۷	منابعی برای مطالعه بیشتر
۲۵۹	۶. مسئله شر
۲۶۱	«پرسش‌های دیرینه اپیکور» بر زمینه‌ای نو
۲۶۵	بهترین جهان ممکن
۲۶۸	ملاک‌های ارزش
۲۷۶	انواع ضرور
۲۸۵	چکیده
۲۸۷	یادداشت‌ها
۲۸۸	منابعی برای مطالعه بیشتر
۲۸۹	۷. اخلاق و سیاست
۲۹۰	روانشناسی اخلاق
۲۹۷	شهر خدا
۳۰۶	عدالت
۳۰۸	اجتماع سیاسی
۳۱۵	انتقاد لایب‌نیس از هابز
۳۲۱	چکیده
۳۲۴	یادداشت‌ها
۳۲۴	منابعی برای مطالعه بیشتر
۳۲۷	۸. میراث و تأثیر
۳۲۸	واکنش‌های معاصران لایب‌نیس: فرانسه و انگلستان

لایب‌نیتس: زندگی و آثار

برای درک حال و هوای زندگانی لایب‌نیتس شاید هیچ رویدادی به اندازه جنگ سی‌ساله (۱۶۱۸-۱۶۴۸) حائز اهمیت نباشد، جنگی که سرزمین مادری او را به ویرانی کشاند، و چندی بعد آن را به تعداد بی‌شماری از ایالات کوچک و بزرگ تجزیه کرد. جنگ سی‌ساله حائز ابعاد و جنبه‌های گوناگونی بود؛ شاید این جنگ در درجه اول نزاعی حاصل اختلاف میان سلسله‌ها و دودمان‌های پادشاهی بود، اما ستیزه و کشمکش‌های مذهبی میان پروتستان‌ها و کاتولیک‌ها نیز در بروز جنگ نقش عمده‌ای داشت. این واقعت که جنگ سی‌ساله واجد بُعد عقیدتی نیز بود برای درک دمنشغولی مادام‌العمر لایب‌نیتس نسبت به چیزی که ما آن را «تتبعات صلح طلبانه» می‌نامیم حائز اهمیت فراوان است؛^(۱) توجه به این نکته می‌تواند پرده از راز کوشش‌های بی‌حد و حصر لایب‌نیتس برای طرح و تدبیر اندیشه‌هایی بردارد که قرار بود میان گروه‌ها و اقوامی که تنها اختلافشان اختلاف در اندیشه بود پل بزنند. کوشش‌های لایب‌نیتس در قلمرو مذهب، نه فقط معطوف به آشتی دادن کاتولیک‌ها با پروتستان‌ها

بود، بلکه وی همچنین می‌کوشید در داخل فرقه پروتستان، دست لوتری‌ها را در دست کالونی‌ها بگذارد. و، چنان‌که در مقدمه اشاره کردیم، دامنه فعالیت‌های صلح‌طلبانه لایب‌نیتس تا قلمرو فلسفه نیز گسترش می‌یافت. لایب‌نیتس در وادی فلسفه در پی این بود که مشترکات گروه‌هایی همچون افلاطونیان و ارسطویان، دکارتیان و مخالفانشان و، مهم‌تر از همه، متفکران کهن و نو را پیدا کند.

شاید بتوان گفت که لایب‌نیتس واپسین متفکر بزرگ عهد رنسانس بود که، به قول فرانسیس بیکن، بر تمامی معارف زمانه خویش احاطه یافت. وی صرف نظر از این‌که فیلسوفی طراز اول بود، ریاضیدانی نابغه و فیزیکدانی ممتاز نیز بود؛ از سوی دیگر، خدمات ارزنده‌ای در تاریخ، حقوق، سیاست و دیپلماسی داشته است. با این حال، در محدوده فصل حاضر امکان آن فراهم نیست که حق مطلب را در باب کل دامنه علائق و فعالیت‌های لایب‌نیتس ادا کنیم. به همین دلیل، هدف من به تصویر کشیدن برخی از برهه‌های اصلی زندگانی وی است، اما در کنار آن خواهم کوشید شرایط و اوضاع و احوال پیدایش آثار فلسفی عمده وی را نیز شرح دهم.

سال‌های آغازین

لایب‌نیتس، فرزند یک استاد دانشگاه، در ژوئیه سال ۱۶۴۶ در لایپزیک دیده به جهان گشود. در کودکی به نحو حیرت‌آوری پیش‌رس و باهوش بود و، اگرچه در کلاس‌های مدرسه محلی نیکولای حضور می‌یافت، تا اندازه زیادی خودآموخته بود. در هشت سالگی به او اجازه داده شد که از کتابخانه پدرش استفاده کند و این شد که دوره‌ای مطالعاتی را آغاز کرد که مطالعه آثار نویسندگان کلاسیک، آبای کلیسا و حکمای مدرسی تنها

بخشی از برنامه‌های آن بود. در نوجوانی برای نخستین بار با مسئله‌ای روبرو شد که بعدها در سرتاسر سیر و سلوک معنوی‌اش باز تحت صورت‌های گوناگون خود را به وی نمایاند. در روزهای پایانی زندگی‌اش یاد و خاطره جوانی در او زنده شده بود، و متحیر بود که چگونه توانسته است در پانزده سالگی راهی برای از میان برداشتن تعارض میان آموزه‌های کهن و نو بیابد:

زمانی که نوجوان بودم، به مطالعه اندیشه‌های ارسطو همت گماشتم، حتی دست رد به مطالعه آرای حکمای مدرسی هم نمی‌زدم؛ حالا هم از این‌که زمانی آن‌ها را مطالعه کردم پشیمان نیستم. اما در آن زمان افلاطون و، به همراه او، افلوپین نیز تا اندازه‌ای اسباب رضایتم را فراهم می‌کردند، البته نامی از دیگر متفکران کهن که بعدها به آن‌ها رجوع کردم به میان نمی‌آورم. به محض این‌که از سیطره مکاتب جزئی و کم‌مایه‌هایی یافتم، به اندیشه‌های نو روی کردم، و به یاد می‌آورم که وقتی تنها پانزده سال داشتم به تنهایی در جنگلی در حومه لایپزیک به نام روزندال قدم می‌زدم، و در این فکر بودم که آیا بهتر است اندیشه صورت‌های جوهری^۱ را نزد خود حفظ کنم یا نه. دست آخر اندیشه مکانیسم بر من غالب شد و مرا به سوی مطالعه ریاضیات هدایت کرد.

(با اصلاحاتی در ترجمه: 5-654 L)

لایب‌نیتس بعدها، چنان‌که خود شرح می‌دهد، معتقد شد که به یک اعتبار ضرورتی ندارد که از میان صور جوهری حکمای مدرسی و نظریات مکانیستی مدرن یکی را انتخاب کنیم.

سمت و سوی بعدی علائق فلسفی لایب‌نیتس حکایت از تأثیری دارد که تحصیلات دانشگاهی‌اش بر وی نهاد. او در آوریل سال ۱۶۶۱ وارد